

Schandalen van toen

Het gebeurde in de avond van de 5de december 1903 in het vriendelijke dorpje Lutkewierum en het verslag van de rechtszitting, die er het gevolg van was, stond op 5 februari 1904 in de Leeuwarder Courant. Er was een boer in Itens (F. Z. genaamd en als bijzonderheid wordt ook nog meegedeeld, dat hij vrouw en kinderen had) van wie gezegd werd dat hij met de dienstbode scharrelde. Een ongeoorloofde verstandhouding, heette dat toen. De dienstbode wordt eerst neutraal P. W. genoemd, later wordt als getuige haar vader opgeroepen. Diens volledige naam is Foeke Wijnia.

● Ketelmuziek

We weten dan ondertussen ook al, dat boer Z. graag een stevige borrel drinkt en geregeld ruzie heeft met zijn vrouw. Op de avond van de 15de december is Z. bij de familie Wijnia op bezoek. De dochter des huizes heeft namelijk de dienst verlaten en de boer probeert de meid te overreden met hem terug te gaan naar de boerderij. Vader Wijnia, diens vrouw en de zoon zijn bij het gesprek aanwezig, dus is er niets aan de hand, zou men zeggen. Maar de fatsoenlijke burgers van Rien en Lutkewierum lopen al een hele tijd met het plan rond om eens fiks ketelmuziek te maken. De veldwachters Gerlofs en Kamstra hebben er ook van gehoord. Ze weten zelfs al, dat het die avond in Lutkewierum zal gebeuren en Gerlofs gaat dan ook om zes uur een kijkje nemen voor de woning van de Wijnia's. Hij treft daar wat opgeschoten jongens aan, die blijkbaar ook al weten hoe het hoort en niet hoort, want ze maken fiks lawaai met blik en emmer. Gerlofs stuurt ze weg en spreekt met z'n collega Kamstra af, dat ze om een uur of acht 's avonds nog eens zullen gaan kijken. Maar om dat tijdstip is het vonnis al voltrokken. Een grote schare lieden heeft het vermeende zondige gedrag van Z. en zijn dienstbode drastisch afgestraft. Er is geen ruit meer heel, de deur is geramd, de inhoud van een „húsketonne” is uitgestort in de huiskamer en het wachten is op boer Z. die met de familie Wijnia naar de zolder is gevlucht. Wijnia heeft zich ondertussen met een zeis bewapend, maar die hoeft hij niet te gebruiken, want de veldwachters grijpen in en verspreiden de menigte.

● Wat de wereld zei

Een stukje uit het verslag in de Leeuwarder Courant:

„Te acht uur kwamen de twee agenten op het terrein der handeling en - de handeling was over. Een 60- of 70-tal personen troffen ze aan in de nabijheid der woning van Wijnia en - die woning vernield. I Zag er treurig uit. Wijnia gaf heden een roorstelling, die aan vandalisme doet denken. Met z'n vrouw, en zoon, een dochter (de borengenoemde) en F. Z. zat hij in z'n woning. Laatstgenoemde was gekomen om de dochter, die 12 November uit zijn dienst was gegaan, terug te halen; hij

had haar hulp nodig, daar z'n vrouw

dreigde haar woning te verlaten. (De man maakte ook misbruik van sterken drank; hij is thans te Hooghullen). „Bestond er een verkeerde verstandhouding tusschen Z. en je dochter?” vraagt de voorzitter.

„Dat zei de wereld al”.

„En vond je toch goed, dat zij weer met hem ging?”

„Nee, dat vond ik niet goed: ik heb ze drie dagen later weer teruggehaald.”

Dit tusschen haakjes - 't Was dus 7 uur ongeveer, toen de familie rustig in haar woning zat, dat er een erg rumoer ontstond, als van een groot aantal jodelende en schreeuwende mensen.

Kort erop werd op de deur geslagen.

„En wat werd toen geroepen?”

„Dat Z. búten moest komen.”

„En is die toen naar buiten gegaan?”

„Nee.”

„Waarom niet?”

„Hij durfde niet - uit angst.”

„Wat is toen verder gebeurd?”

„Eerst hebben ze de deur met steenen gerammeid.”

„Ging de deur toen niet open?”

„Ja.”

„En heb je ze toen niet weer gesloten en op slot gedaan?”

„Ja.”

„En toen?”

„Toen zijn ze weer begonnen met steenen te gooien, klinkerts. 28 rúten hè ze stuk gegooid.”

„En ben je toen op den zolder gevlucht?”

„Nee, eerst in 't voorhús; maar toen kwamen er steenen door het raam boven de deur en toen moesten we naar den zolder.”

„Ja - jij met een zeis in de handen, is 't niet?”

„Ja, ik dacht als 't es tot 't ergste kwam...”

„En hebben ze toen ook nog niet op de pannen gegooid?”

„Ja.”

„Hoereel steenen heb je later wel in je woning geronden? Wel veertig, is 't niet?”

„Ja, 'k weet 't niet zoo krekt - 't was allemaal steenen.”

„Op hoereel heb je de schade begroot? Is 't niet op f 63?”

„Nee, f 58.”

„Hoe lang heeft het bombardement geduurd?” „Van 7 tot 8 uur.”

● Onthullend

De veldwachters zijn tekort geschoten en dat wordt hen door de rechters ook duidelijk te verstaan gegeven. Uit alles blijkt, dat ze veel minder zwaar aan de zaak tillen dan de rechtbank. En de meerderheid van de bevolking vindt het maar vreemd, dat zo'n volksgericht een strafbare affaire is. Onthullend is

in dit verband ook het getuigenis van de voorzitter der armvoogden in Lutkewierum en Rien, J. Sijbrandi. Wijnia, die bij de goegemeente blijkbaar niet goed aangeschreven staat, woont in een huis van de armvoogdij:

„De voorzitter vraagt aan getuige, wie de veroorzaakte schade moet betalen: de eigenaar of de huurder.

„Natuurlijk hij” (W.), is 't antwoord. „Daar hebben wij toch niet meê te maken?”

„Hoe staan deze beklagden bekend?”

„Allemaal goed.”

„Hoe hebben ze zich dan kunnen laten verleden tot zoo iets?”

„Ja, wat leven hebben die mensen ook geleid!” (Getuige bedoelt Z., W. enz.)

„Hoe staat Foeke bekend?”

„Nou, zoo'n levensgedrag, hè?”

„Je bedoelt z'n dochter?! „Ja, maar hij had dat wel kunnen keeren.”

● Goed werk

Wel, en dan komen de verdachten. Het zijn er maar tien, meer hebben de veldwachters blijkbaar niet kunnen bekeuren. Tien flinke kerels van een jaar of twintig. Allemaal van onbesproken levensgedrag, dat wordt ons meermalen verzekerd, en ze zeggen dat ze meenden een goed werk te doen. Maar de officier toont weinig begrip:

„De Officier zegt, omtrent de feiten kort te kunnen zijn. Het wettig bewijs er voor is geleverd: art. 141 van het Wetboek van Strafrecht is overtreden; het opzet staat vast. 't Kan echter nuttig zijn, het volle licht te doen vallen op den ernst van het misdrijf. Deze schijnt niet algemeen te worden gevoeld. Dit blijkt uit het feit, dat een ambtenaar - dien spreker niet wenschte te noemen - zelfs voorstelde de zaak maar „blauw blauw” te laten. En ook in andere kringen schijnt dit misdrijf te zeer te worden vergoelikt. Spreker wenscht te vragen: „wat gaat het een ander aan, hoe de dochter van Wijnia zich gedraagt?” En er bij te voegen, dat niet eens bewezen is, dat ze zich schuldig maakte aan hetgeen waarvan men haar verdacht.

Zal spreker dus rekening houden met de omstandigheden, waaronder het feit plaats had, dan wenscht hij toch de straf niet te gering te nemen. Hij hoopt, dat beklagden, door de behandeling voor de Rechtbank zich zullen gedrongen gevoelen, zich in 't vervolg niet weer als een hoop beesten te gedragen.

Eisch 2 maanden gevangenisstraf tegen ieder.”

Twee maanden gevangenisstraf voor ieder is uiteindelijk ook het vonnis geworden. Rien en Lutkewierum zullen er wel schande van gesproken hebben. Men zou tenslotte nog graag willen weten wie de schade aan het huis heeft betaald. f 58 was in die tijd een heel bedrag, daar moest een arbeider als Foeke Wijnia een hele tijd voor werken. Hij zal wel voor de strop zijn opgedraaid.